

MAŁGORZATA PIÓRKOWSKA¹

KRYMINALISTYKA W SŁUŻBIE SPRAWIEDLIWOŚCI – NOWE PODEJŚCIE DO ANALIZY PRZEMOCY DOMOWEJ

Abstrakt: Artykuł ukazuje przemiany w podejściu nauk kryminalistycznych do zjawiska przemocy domowej, traktując je jako problem wymagający nie tylko ścigania sprawców, ale także zrozumienia mechanizmów społecznych, psychologicznych i kulturowych leżących u jego podstaw. W tekście podkreślono konieczność odejścia od tradycyjnie represyjnej roli organów ścigania na rzecz bardziej kompleksowego, empatycznego i zindywidualizowanego modelu pracy. Nowe podejście zakłada analizę przestępstw z perspektywy relacji międzyludzkich, układów domowych i emocjonalnych zależności między ofiarą a sprawcą. Kryminalistyka nie ogranicza się jedynie do dokumentowania przestępstw, lecz współdziała z psychologią, medycyną sądową i pomocą społeczną, dążąc do identyfikacji czynników ryzyka i sygnałów ostrzegawczych. Istotnym elementem nowoczesnego podejścia jest również przeciwdziałanie wtórnej wiktymizacji oraz zapewnienie skutecznej ochrony ofierze już na etapie postępowania przygotowawczego. W tym celu promowane są rozwiązania proceduralne, takie jak szybkie reagowanie służb, wzmocnienie kompetencji biegłych, stosowanie środków ochrony i interdyscyplinarna współpraca. W publikacji zwraca się także uwagę na konieczność reformy przepisów i praktyki śledczej w taki sposób, by odpowiadały one rzeczywistej złożoności zjawiska przemocy domowej i umożliwiały skuteczniejsze dochodzenie do sprawiedliwości. Kryminalistyka, jako dziedzina wspierająca wymiar sprawiedliwości, może i powinna odegrać kluczową rolę w tym procesie.

Słowa kluczowe: przemoc domowa, kryminalistyka, analiza kryminalistyczna, wtórna wiktymizacja, ofiara przemocy, sprawca przemocy, metody wykrywania, ochrona ofiary, interdyscyplinarne podejście, wymiar sprawiedliwości

¹ Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, malgorzata.piorkowska@wskz.pl,
ORCID: 0009-0008-7016-3020

FORENSIC SCIENCE IN THE SERVICE OF JUSTICE – A NEW APPROACH TO THE ANALYSIS OF DOMESTIC VIOLENCE

Summary: Article shows the changes in the approach of forensic science to the phenomenon of domestic violence, treating them as a problem that requires not only the prosecution of perpetrators, but also an understanding of the social, psychological and cultural mechanisms underlying it. The text emphasizes the need to move away from the traditionally repressive role of law enforcement agencies in favor of a more comprehensive, empathetic and individualized model of work. The new approach involves the analysis of crimes from the perspective of interpersonal relationships, domestic arrangements and emotional dependencies between the victim and the perpetrator. Forensic science is not limited to documenting crimes, but cooperates with psychology, forensic medicine and social services, striving to identify risk factors and warning signals. An important element of the modern approach is also counteracting secondary victimization and ensuring effective protection already at the pre-trial stage. To this end, procedural solutions such as rapid response of services, strengthening the competences of experts, the use of protective measures and interdisciplinary cooperation are promoted. The publication also draws attention to the need to reform the law and investigative practice in such a way that they correspond to the real complexity of the phenomenon of domestic violence and enable more effective pursuit of justice. Forensic science, as a field supporting the justice system, can and should play a key role in this process.

Key words: domestic violence, forensics, forensic analysis, secondary victimisation, victim of violence, perpetrator of violence, detection methods, victim protection, interdisciplinary approach, justice

WPROWADZENIE

Pomimo postępu w zakresie świadomości prawnej społeczeństwa oraz dostępności narzędzi prawnych do ochrony ofiar, skala zjawiska przemocy domowej nie maleje, co rodzi poważne pytania o skuteczność działań prewencyjnych, interwencyjnych i edukacyjnych. Przemoc w rodzinie wciąż jest problemem systemowym, który wymaga kompleksowego podejścia – uwzględniającego nie tylko penalizację sprawców, ale również wsparcie dla ofiar, szkolenia dla funkcjonariuszy oraz zmianę społecznych stereotypów.

W 2024 roku w Polsce odnotowano znaczący wzrost liczby zgłoszeń dotyczących przemocy domowej, co może świadczyć zarówno o nasileniu problemu, jak i o większej świadomości społecznej oraz skuteczniejszym funkcjonowaniu systemów wsparcia. Wzrost liczby zgłoszeń może być wynikiem zarówno rzeczywistego nasilenia zjawiska

przemocy domowej, jak i poprawy w zakresie identyfikacji oraz zgłaszania takich przypadków. Zwiększona aktywność instytucji pomocowych, takich jak Niebieska Linia oraz wdrażanie nowych programów rządowych wskazują na rosnącą świadomość problemu i potrzebę jego systemowego rozwiązania¹.

LICZBA DZIECI ZAGROŻONYCH PRZEMOCĄ DOMOWĄ

W 2024 roku Policja zarejestrowała 25 723 przypadki małoletnich, wobec których istniało podejrzenie doświadczania przemocy domowej. Dla porównania, w 2023 roku było to 17 039 przypadków, a w 2022 roku – 10 982².

DZIAŁALNOŚĆ NIEBIESKIEJ LINII

W kwietniu 2024 roku Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia przeprowadziło 1 535 rozmów, z czego 67% stanowiły pierwsze kontakty osób zgłaszających się po pomoc. Kobiety stanowiły 75% dzwoniących, a 45% rozmów dotyczyło osób doświadczających przemocy³. W 2024 roku rozpoczęto realizację Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030, który ma na celu kompleksowe podejście do problemu przemocy domowej, uwzględniające m.in. edukację społeczną, wsparcie dla ofiar oraz skuteczniejsze ściganie sprawców⁴.

Powyższe świadczy o aktualności problemu, co bezpośrednio przekłada się na konieczność uregulowania przeciwdziałania przemocy w rodzinie w sposób jak najbardziej kompleksowy, aby móc w możliwie najpełniejszym wymiarze ochronić. Nie ulega zatem wątpliwości, że podejmowanie wspomnianej tematyki jest niezwykle cenne i pełni wiele przydatnych ról, do których należą m.in. funkcja:

- informacyjna – realizowana poprzez wskazanie ofiarom środków, dzięki którym mogą one uwolnić się od swoich oprawców,

¹ Raport podsumowujący działalność Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” w kwietniu 2024 roku, s. 21–22, https://niebieskalinia.info/wp-content/uploads/2024/09/NL_Raport_za_kwiecien_2024.pdf (dostęp: 03.05.2025).

² <https://serwisy.gazetaprawna.pl/orzeczenia/artykuly/9769788,drastyczny-wzrost-przemocy-wobec-dzieci-dwa-lata-i-25-razy-wiecej-zg.html> (dostęp: 14.12.2025).

³ Raport podsumowujący działalność Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar..., op. cit.

⁴ Raport dotyczący monitoringu zjawiska przemocy domowej w województwie warmińsko-mazurskim za 2024 r., <https://www.gov.pl/web/uw-warmińsko-mazurski/informacje-dotyczace-monitorowania-zjawiska-przemocy-domowej-na-teren-województwa> (dostęp: 03.05.2025).

- ochronna – polegająca na przyznaniu odpowiednich uprawnień osobom, które doświadczają przemocy domowej,
- prewencyjna (ogólna i indywidualna) – spełniająca swoje zadanie poprzez przedstawienie sprawcom przemocy procedur i czynności, jakie są wobec nich podejmowane, aby zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości,
- organizacyjna – porządkująca podział zadań, jakie mają obowiązek spełniać poszczególne organy czy instytucje⁵.

W dniu 22 czerwca 2023 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw⁶, która wprowadziła wiele istotnych zmian w dotychczas obowiązującym systemie przeciwdziałania przemocy. Jedną z podstawowych zmian było zmodyfikowanie samego pojęcia „przemoc w rodzinie” i zastąpienie go terminem „przemoc domowa”. Ponadto, w roku 2024 rozpoczęta została realizacja „Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030”, stanowiącego podstawę do opracowania raportu. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej, przemoc domowa w Polsce definiowana jest jako: „wszelkie akty fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej przemocy występujące w rodzinie lub gospodarstwie partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara dzielą miejsce zamieszkania, czy też nie”⁷.

Nowelizacja przepisów polegająca na zmianie sformułowania „przemoc w rodzinie” na „przemoc domowa” miała istotne znaczenie. Poprzedni termin ograniczał zjawisko do osób wspólnie zamieszkujących, natomiast nowe brzmienie lepiej odzwierciedla rzeczywistość społeczną – uwzględnia sytuacje, w których przemoc występuje pomiędzy osobami już nieprowadzącymi wspólnego gospodarstwa domowego, np. byłymi partnerami.

Jest to istotna zmiana zarówno z perspektywy prawnej, jak i kryminalistycznej, ponieważ umożliwia skuteczniejsze reagowanie organów ścigania na różne formy przemocy – niezależnie od statusu zamieszkania sprawcy i ofiary.

Materia prawna związana z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, podobnie jak sam problem przemocy, stanowi zagadnienie wielopłaszczyznowe, które

⁵ <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-domowa/201373,Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-do-2022-roku.html?search=688135> (dostęp: 14.12.2025).

⁶ Dz. U. z 2023 r. poz. 535.

⁷ Dz. U. z 2021 r. poz. 1249.

należy analizować pod kilkoma względami. Warto zaznaczyć, że paradoksalnie przemoc świadczy o słabości osoby, która ją stosuje. Przemoc sprawcy względem ofiary niezależnie od jej rodzaju powoduje nie tylko widoczne szkody, ale również ogromne, często niezauważalne krzywdy, których nie da się w żaden sposób naprawić. By zatem nie dopuścić do rozprzestrzeniania się tego wyjątkowo dotkliwego aktu bezprawia w przestrzeni domowej, ale zwalczać i zapobiegać wszelkim przejawom jego istnienia, warto podejmować działania uświadamiające społeczeństwo o istniejącym niebezpieczeństwie oraz przypominać i zachęcać osoby dotknięte przemocą w rodzinie, do mądrego przeciwstawiania się swoim oprawcom i skorzystania z przysługujących im praw⁸.

CHARAKTERYSTYKA OFIAR PRZEMOCY DOMOWEJ

Traumatyczne doświadczenia związane ze stosowaniem przemocy prowadzą do negatywnych następstw w psychice ofiary. Osoby doświadczające przemocy paradoksalnie obwiniają się za te destrukcyjne wydarzenia, żyją w poczuciu spowodowanym przez sprawcę, że to ich zachowanie było źródłem agresji. Uważają się za osoby niemające kontroli nad swoim życiem, są nieufne względem innych osób. Żyją w przeświadczeniu, że sytuacja, w której się znalazły jest trwała i niemożliwa do zmiany. Wśród najczęściej występujących cech ofiar przemocy domowej wymienić można niską samoocenę, lęk, depresję oraz silną zależność⁹. Wykazuje się, że działania sprawcy doprowadzają ofiarę przemocy do rezygnacji z życia towarzyskiego, a nawet z pracy zawodowej. Zauważyć można u nich zanikanie samodzielnego myślenia oraz przyjmowanie otaczającej rzeczywistości w sposób bezkrytyczny. Podstawą funkcjonowania dla ofiar przemocy domowej jest oprawca oraz zależności związane z jego osobą. Sytuacja, w której ofiara przemocy domowej się znajduje prowadzi do różnorodnych następstw, jednym z nich jest syndrom wyuczonej bezradności. Przyjmuje się, że obejmuje on spadek aktywności w trzech sferach: motywacyjnej, emocjonalnej oraz poznawczej. Sfera motywacyjna obejmuje spadek chęci do podejmowania jakichkolwiek działań, ofiarę przemocy na tym etapie cechuje apatia oraz obojętność. W sferze emocjonalnej mieszczą się pogorszenie nastroju i depresja,

⁸ A. Kucharska, *Polskie prawo wobec przemocy w rodzinie. Próba analizy wybranych zagadnień*, Wrocław 2016, s. 10.

⁹ A. Gromska, J. Szkurłat, *Przemoc domowa jako problem społeczny* [w:] *Przemoc w rodzinie. Instytucjonalne formy pomocy*, red. M. Orłowska, M. Gościńiewicz, G. Pisarczyk, Toruń 2015, s. 56.

których doświadcza ofiara. Ostatnia z wymienionych sfer powoduje u ofiary spadek umiejętności samodzielnego radzenia sobie z trudnościami, w sytuacjach, które dotychczas ofiara potrafiła kontrolować, zaburzone jest dostrzeganie relacji pomiędzy działaniami podejmowanymi przez ofiarę a ich następstwami¹⁰.

W kontekście przemocy domowej wymienić należy również inne czynniki, które warunkują takie zachowanie ofiary. Są to czynniki o charakterze środowiskowym i obejmują między innymi brak wsparcia ze strony służb społecznych i Policji. Niepodejmowanie działań przez zobligowane do tego służby prowadzi do tego, że ofiara żyje w przekonaniu, że szanse otrzymania pomocy po opuszczeniu agresora są niewielkie. Może utrzymywać ofiarę w przekonaniu, że przemoc, której doświadcza jest sprawą prywatną, którą zmuszona jest rozwiązać we własnym zakresie. Skutkiem takich działań jest tylko wzmacnianie uzależnienia ofiary od sprawcy¹¹.

NASTĘPSTWA PRZEMOCY DOMOWEJ

Przemoc domowa niesie za sobą nie tylko fizyczne urazy, ale także poważne konsekwencje psychiczne dla ofiar. Do najczęstszych należą stany lękowe, poczucie bezradności, niska samoocena, zaburzenia adaptacyjne, wspomnienia traumatyczne (wtargnięcia) oraz skłonności autodestrukcyjne, w tym sięganie po substancje psychoaktywne, samookaleczanie czy próby samobójcze. Objawy te mogą utrzymywać się długotrwale, nawet po ustaniu przemocy, i wymagają specjalistycznego wsparcia psychologicznego¹². Pomoc osobom, które doznały tak traumatycznych doświadczeń jest tym bardziej utrudniona za względu na nieufność ofiar względem innych ludzi, spowodowaną między innymi działaniami sprawcy, który izoluje ofiarę od wsparcia bliskich jej osób¹³.

Konsekwencje przemocy domowej prowadzą do: cierpienia fizycznego lub psychicznego; zaburzenia zdrowia; niepełnosprawności; zależności emocjonalnej; pogorszenia jakości życia ofiary. Przemocy domowej towarzyszy pojawienie się konkretnych śladów świadczących zarówno o brutalnym charakterze dochodzenia, jak i jego szczególnych okolicznościach. Takie ślady

¹⁰ J. Maciaszek, *Wiktymologiczne aspekty przemocy w rodzinie*, Lublin 2011, s. 37–44.

¹¹ S.D. Herzberger, *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, Warszawa 2002, s. 67.

¹² Por. [https:// poradnictworodzinne.pl/psychologiczne-skutki-przemocy-domowej/](https://poradnictworodzinne.pl/psychologiczne-skutki-przemocy-domowej/) (dostęp: 14.12.2025).

¹³ E. Urban, D. Cianciara, *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Warszawa 2008, s. 37–40.

obejmują: – ślady walki na miejscu zdarzenia (odwrócone, zepsute meble itp.) – uszkodzenia ciała ofiary – siniaki, rany; uszkodzenie odzieży ofiary; ślady pochodzenia biologicznego (krew, włosy itp.); uszkodzenia ciała przestępcy (także ślady ugryzień, zadrapań) jako ślady oparzenia ofiary. W literaturze kryminalistycznej odnotowano, że szczegółowe badanie ofiary, jej zachowania, w stosunku do innych, charakteru, skłonności i nawyków, stanowi podstawę do zbudowania ugruntowanej wersji osoby, która popełniła przestępstwo¹⁴.

FORMY POMOCY

Osoby dotknięte przestępstwem przemocy domowej nie są w stanie samodzielnie uwolnić się od swojego oprawcy a naciski ze strony bliskich osób, mające ją do tego zmotywować skutkują efektem odwrotnym ze względu na specyficzny rodzaj relacji między sprawcą a ofiarą. Wobec powyższego pomoc osobom, u których wystąpił syndrom sztokholmski może być utrudniona co nie oznacza, że nie jest niemożliwa. Istotne jest, aby pamiętać, że nie należy stosować zbyt dużej presji względem ofiary, potępiać lub oceniać jej zachowań. Uświadomić należy sobie, że postawa ofiary wynika przede wszystkim z trudnego położenia, w którym się znalazła. W miarę możliwości należy wykorzystywać wszelkie dostępne środki komunikacji, aby zapewnić ofierze pouczenie, że nie jest osamotniona w swoich traumatycznych doświadczeniach¹⁵. W niektórych przypadkach ofiarom przemocy domowej niezbędne będzie udzielenie pomocy profesjonalnej w osobie psychiatry bądź psychologa. Pomoc profesjonalna obejmować może terapię farmakologiczną oraz leczenie psychologiczne. Pomoc psychologiczna kierowana do ofiar przemocy domowej powinna koncentrować się przede wszystkim na odbudowie poczucia własnej wartości oraz rekonstruowaniu autonomii decyzyjnej jednostki. Istotnym celem terapii jest również umożliwienie ofierze całkowitego zerwania więzi ze sprawcą przemocy oraz przezwyciężenie psychologicznych mechanizmów wiktymizacji, takich jak wyuczona bezradność czy zależność emocjonalna¹⁶.

¹⁴ V. Franchuk A. Kuntij, *Charakterystyka kryminalistyczna przestępstw przemocy domowej zgodnie z ustawodawstwem Ukrainy*, „Edukacja - Terapia - Opieka” 2020, nr 2, s. 217.

¹⁵ A. Błoch-Gnych, *Syndrom sztokholmski w relacjach międzyludzkich*, „Niebieska Linia” 2010, nr 4, s. 8.

¹⁶ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2022, s. 895.

KRYMINALISTYKA WOBEC PRZEMOCY DOMOWEJ – ZMIANA PARADYGMATU

Dotychczasowa praktyka kryminalistyczna koncentrowała się przede wszystkim na dowodach fizycznych oraz klasycznych metodach śledczych, takich jak oględziny miejsca zdarzenia, dokumentacja obrażeń ciała czy przesłuchania świadków. Jednak przemoc domowa w wielu przypadkach przybiera formy psychicznego dręczenia, ekonomicznej kontroli lub długotrwałego zastraszania, które trudniej jest uchwycić przy pomocy tradycyjnych narzędzi. Nowe podejście kładzie nacisk na interdyscyplinarność – współpracę z psychologami, socjologami, pracownikami socjalnymi i lekarzami, co pozwala lepiej rozpoznać kontekst sytuacyjny i psychiczny zarówno sprawcy, jak i ofiary. Wykrywanie przestępstw związanych z przemocą domową w ujęciu kryminalistycznym stanowi istotne wyzwanie ze względu na specyfikę tych czynów oraz układ relacji między sprawcą a ofiarą. Kryminalistyka jako nauka o metodach i środkach wykrywania i udowadniania przestępstw – rozwija szereg narzędzi i technik, których celem jest skuteczne wykrycie sprawy¹⁷.

Pierwszym etapem jest przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie. Może ono pochodzić od samej ofiary, świadka, instytucji pomocowej (np. OPS), lekarza, nauczyciela lub Policji. W wielu przypadkach przemoc domowa nie jest zgłaszana, co utrudnia rozpoczęcie działań wykrywczych. Tu ogromną rolę odgrywa tzw. Niebieska Karta, czyli procedura uruchamiana w sytuacji podejrzenia przemocy domowej, nawet bez zgody osoby pokrzywdzonej¹⁸. Bardzo ważnym narzędziem kryminalistycznym jest dokumentacja obrażeń ciała ofiary, obejmująca: fotograficzne utrwalenie urazów, obdukcję lekarską (np. na podstawie art. 207 §1 kodeksu karnego), ocenę rozległości i charakteru obrażeń w kontekście zeznań pokrzywdzonego¹⁹. Kolejnym etapem jest przesłuchanie ofiary oraz świadków (w tym dzieci, sąsiadów, członków rodziny). Ważne jest, by odbywało się to w sposób niedeprymujący, z poszanowaniem godności i bezpieczeństwa osoby pokrzywdzonej – przeciwdziałając wtórnej wiktymizacji. Często przesłuchania prowadzone są w tzw. pokojach przesłuchań ofiar. Ofiara przemocy domowej może doświadczać tej formy wiktymizacji na skutek: braku empatii i zrozumienia ze strony funkcjonariuszy lub personelu medycznego, bagatelizowania jej relacji o przemoc, powtarzającego się konieczności opowiadania o traumatycznych wydarzeniach, przerzucania winy lub

¹⁷ Ibidem, s. 896.

¹⁸ Por. T. Hanausek *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Wolters Kluwer Polska, 2009, s. 17–22.

¹⁹ Ibidem.

odpowiedzialności na samą ofiarę, długotrwałości i obciążenia procedur prawnych, niewystarczającego wsparcia psychologicznego i prawnego²⁰.

W zależności od formy przemocy (fizycznej, psychicznej, ekonomicznej) możliwe jest zabezpieczenie: przedmiotów służących do zadawania obrażeń, zapisów z telefonów komórkowych (SMS, nagrania, połączenia), nagrań z monitoringu, korespondencji elektronicznej, rachunków bankowych (przy przemocy ekonomicznej). Ponadto wykorzystywane są opinie biegłych psychologów (w celu oceny wiarygodności zeznań, skutków przemocy), psychiatrów, lekarzy medycyny sądowej oraz specjalistów z zakresu patologii sądowej. W niektórych przypadkach przydatne bywa zastosowanie profilowania sprawcy, szczególnie w kontekście powtarzalnych wzorców przemocy. Tu pomocne są klasyfikacje, np. typologia sprawców przemocy domowej wg Holtzworth-Munroe i Stuarta (1994), dzieląca sprawców na trzy typy: ogólnie brutalnych, borderline i wyłącznie rodzinnych²¹.

ROLA PROFILOWANIA KRYMINALISTYCZNEGO

Nowoczesna kryminalistyka rozwija narzędzia profilowania sprawców przemocy domowej. W literaturze przedmiotu szczególne znaczenie przypisuje się klasyfikacjom autorstwa Holtzworth-Munroe i Stuarta, którzy wyróżnili trzy typy sprawców przemocy: ogólnie agresywnych, przemocowych tylko w rodzinie oraz zależnych emocjonalnie i impulsywnych. Wiedza na temat typu sprawcy może ułatwić planowanie działań zapobiegawczych i strategii interwencyjnych. W kryminalistyce coraz częściej uwzględnia się te profile przy analizie akt sprawy czy planowaniu przesłuchań²². Klasyfikacje Holtzworth-Munroe i Stuarta można zobrazować w niżej wskazany sposób.

TYP OGÓLNIE ANTYSPOŁECZNY (*GENERALLY VIOLENT/ANTISOCIAL* – GVA)

Charakterystyka: Sprawca ten stosuje przemoc nie tylko wobec partnerki, ale również w innych relacjach społecznych (np. wobec znajomych, obcych, w miejscu pracy).

Cechy osobowości: wysoka impulsywność, skłonność do nadużywania substancji psychoaktywnych, niski poziom empatii, często zaburzenia osobowości typu antyspołecznego.

²⁰ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, op. cit., s. 210.

²¹ J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, op. cit., s. 98.

²² D. Rode, *Psychologiczne i relacyjne wyznaczniki przemocy domowej. Charakterystyka*, Warszawa 2018.

Przemoc: brutalna, częsta, może być również seksualna.

Prawdopodobieństwo recydywy: bardzo wysokie²³.

TYP BORDERLINE (*DYSPHORIC/BORDERLINE* – DB/BPD)

Charakterystyka: Przemoc ogranicza się głównie do relacji intymnych, sprawca często wykazuje ambiwalentne uczucia wobec partnerki – przemoc przeplata się z zależnością emocjonalną.

Cechy osobowości: niestabilność emocjonalna, intensywny lęk przed porzuceniem, częste zmiany nastroju, skłonności autodestrukcyjne, zaburzenia osobowości z pogranicza.

Przemoc: wybuchowa, impulsywna, emocjonalnie nacechowana, często poprzedzona zazdrością lub lękiem.

Prawdopodobieństwo recydywy: umiarkowane do wysokiego²⁴.

TYP RODZINNY (*FAMILY ONLY* – FO)

Charakterystyka: Przemoc występuje wyłącznie w relacjach rodzinnych, a jej nasilenie jest zazwyczaj niższe niż w przypadku dwóch pozostałych typów.

Cechy osobowości: brak zaburzeń osobowości, przeciętny poziom kontroli emocji, brak skłonności do przemocy poza rodziną.

Przemoc: sporadyczna, często wynika z nieumiejętności radzenia sobie z konfliktami, stresem, frustracją.

Prawdopodobieństwo recydywy: relatywnie niskie.

Warto podkreślić, iż typologia Holtzworth-Munroe i Stuarta jest szczególnie przydatna w diagnozie psychologicznej sprawców, planowaniu działań korekcyjno-edukacyjnych, przewidywaniu ryzyka nawrotu przemocy, profilowaniu kryminalistycznym, planowaniu indywidualnych środków zabezpieczających²⁵.

DOKUMENTACJA OBRAŹEŃ I ZNACZENIE DOWODÓW NIEMATERIALNYCH

Współczesna kryminalistyka podkreśla znaczenie szczegółowej dokumentacji obrażeń, zarówno fizycznych, jak i psychicznych. Poza fotografiami i opiniami lekarskimi, coraz większą wagę przykłada się do zapisów rozmów, wiadomości tekstowych, nagrań audio i video, które mogą potwierdzać narrację ofiary. W zakresie obrażeń psychicznych

²³ D. Dyjakon, *Przemoc domowa. Czy można wybaczyć i być razem?*, Warszawa 2016.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

uwzględnia się diagnozy psychiatryczne i psychologiczne oraz skutki takie, jak zespół stresu pourazowego (PTSD). Dokumentacja obrażeń fizycznych tradycyjnie opiera się na sporządzaniu dokładnej opinii lekarskiej, fotografii urazów oraz kart badań sądowo-lekarskich. Ważnym elementem jest również dokładne określenie czasu powstania obrażeń, ich lokalizacji i charakteru, co może wskazywać na powtarzalność aktów przemocy (np. liczne sińce w różnych fazach gojenia, ślady duszenia, poparzenia). Coraz częściej do analizy wykorzystywane są metody obrazowania medycznego, takie jak tomografia komputerowa czy rezonans magnetyczny – szczególnie w przypadkach urazów wewnętrznych²⁶.

Nowoczesna praktyka dowodowa wychodzi jednak poza ramy tradycyjnego rozumienia dokumentacji fizycznej. W sprawach przemocy domowej kluczowe znaczenie mają również dowody elektroniczne: wiadomości SMS, korespondencja e-mailowa, zapisy z komunikatorów internetowych, nagrania rozmów telefonicznych lub wideo, zdjęcia wykonywane telefonem w warunkach domowych oraz monitoring (np. domowy CCTV). Materiały te, choć często pozyskane w sposób nieformalny, mogą być istotnym uzupełnieniem zeznań ofiary i stanowić dowód bezpośredni lub poszlakowy²⁷. W przypadkach przemocy psychicznej i emocjonalnej, których skutki nie mają materialnego wymiaru, dokumentacja skupia się na opinii specjalistów z zakresu psychiatrii i psychologii. Ocena stanu psychicznego ofiary (np. diagnoza zespołu stresu pourazowego – PTSD, depresji, zaburzeń lękowych czy adaptacyjnych) może stanowić dowód na długotrwały, systematyczny charakter przemocy. Rekomendowane jest również prowadzenie dzienników zdarzeń przez same ofiary, zawierających opisy incydentów, ich daty, okoliczności oraz konsekwencje psychofizyczne – takie dzienniki bywały uznawane przez sądy za wiarygodny dowód pomocniczy²⁸.

W tym miejscu należy podkreślić, że w procesie wykrywczym i dowodowym duże znaczenie odgrywa współpraca interdyscyplinarna – między Policją, lekarzami, psychologami, pracownikami socjalnymi oraz organizacjami pozarządowymi. Skuteczność postępowania często zależy od szybkości reakcji służb, właściwego zabezpieczenia materiału dowodowego oraz umiejętności zadawania ofierze właściwych pytań w atmosferze bezpieczeństwa i zrozumienia. Kryminalistyka, jako nauka stosowana, musi także brać pod uwagę

²⁶ J. Payne-James, R. James, *SIMPSON Medycyna Sądowa*, Wrocław 2020, s. 81.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Por. M. Zielonka, A. Wilczyńska, B. Zaręba, *Wybrane aspekty przeciwdziałania przemocy domowej*, Katowice 2024, s. 28.

psychologiczne mechanizmy wiktylizacji oraz wtórnej wiktylizacji, dlatego dokumentacja powinna być prowadzona w sposób delikatny, nienarządzający ofiary na dodatkową traumę, a jednocześnie rzetelny i zgodny z wymogami procesowymi²⁹.

OCENA WIARYGODNOŚCI ZEZNAŃ OFIARY PRZEMOCY DOMOWEJ – ASPEKTY KRYMINALISTYCZNE I PSYCHOLOGICZNE

Zeznania ofiary przemocy domowej bardzo często stanowią podstawowy, a nierzadko jedyny bezpośredni dowód popełnienia przestępstwa. Ocena ich wiarygodności musi więc uwzględniać zarówno specyfikę doznanej traumy, jak i mechanizmy psychologiczne związane z funkcjonowaniem osoby pokrzywdzonej. Kryminalistyka i psychologia sądowa rozwijają coraz bardziej wyspecjalizowane narzędzia pozwalające na ocenę rzetelności relacji ofiar bez wtórnej wiktylizacji. W procesie oceny zeznań bierze się pod uwagę nie tylko spójność narracyjną, ale również obecność tzw. wskaźników prawdziwości, do których zaliczają się m.in.: występowanie szczegółów drugorzędnych, spontaniczność wypowiedzi, zgodność z innymi źródłami dowodowymi (np. dokumentacją medyczną, zapisem rozmów, zeznaniami świadków). Ważnym elementem jest również obserwacja reakcji emocjonalnych w trakcie składania zeznań, np. przyspieszony oddech, płacz, unikanie kontaktu wzrokowego – choć nie mogą one stanowić samodzielnej podstawy do podważania wiarygodności³⁰.

Psychologowie sądowi posługują się narzędziami takimi, jak:

- SVA (*Statement Validity Assessment*) – analiza treści wypowiedzi pod kątem psychologicznych wskaźników wiarygodności,
- CBCA (*Criteria-Based Content Analysis*) – narzędzie służące do analizy treści relacji ofiary pod kątem występowania autentycznych przeżyć,
- BAD (*Behavioral Analysis Interview*) – metoda wywiadu koncentrująca się na zachowaniach werbalnych i niewerbalnych w celu wykrycia ewentualnej dezinformacji³¹.

Zaznaczyć należy, że u ofiar przemocy – szczególnie długotrwałej – często dochodzi do mechanizmów wyparcia, fragmentaryzacji pamięci lub zaburzeń afektywnych, co

²⁹ J. Payne-James, R. James, *SIMPSON Medycyna Sądowa*, Wrocław 2020, s. 81–82.

³⁰ Por. J. Gierowski, M. Najda, T. Obdżyńska-Jaśkiewicz, *Psychologia w postępowaniu karnym*, wyd. 2, Warszawa 2010.

³¹ Por. D. Rode, K. Dukąła, J. Kabzińska, K. Zalewska-Łunkiewicz, *Kliniczna psychologia sądowa*, Warszawa 2021, s. 255.

może wpływać na niespójność wypowiedzi, nie będąc jednak oznaką nieszczerości. Dlatego konieczne jest stosowanie empatycznych technik przesłuchiwania (np. modelu PEACE), w których funkcjonariusze są szkoleni do zadawania pytań otwartych, nienaprowadzających i niestygmatyzujących. Na podkreślenie zasługuje również fakt, iż ocena wiarygodności zeznań wymaga również uwzględnienia kontekstu społecznego i relacyjnego: silnej zależności ekonomicznej ofiary od sprawcy, wstydu, obawy przed stygmatyzacją czy braku wsparcia instytucjonalnego. Dlatego też sam fakt cofnięcia zeznań przez pokrzywdzoną osobę nie może automatycznie oznaczać braku przemocy – może bowiem wynikać z presji psychicznej, manipulacji sprawcy lub syndromu wyuczonej bezradności³².

ZASTOSOWANIE NOWYCH TECHNOLOGII

Nowe podejście do analizy przemocy domowej zakłada wykorzystanie zaawansowanych technologii. W analizie dowodów coraz częściej stosuje się oprogramowanie do odzyskiwania danych z urządzeń mobilnych, narzędzia do analizy treści w mediach społecznościowych czy sztuczną inteligencję wspierającą rozpoznawanie wzorców zachowań. Ponadto, rozwijane są bazy danych, które pozwalają identyfikować recydywistów oraz powiązania między sprawami, które mogłyby umknąć tradycyjnym metodom dochodzeniowym.

Jednym z kluczowych obszarów nowoczesnej analizy jest informatyka śledcza, w tym: odzyskiwanie danych z urządzeń mobilnych (np. usuniętych wiadomości SMS), analiza aktywności w mediach społecznościowych (która pozwala wykrywać formy przemocy psychicznej, gróźb czy nękania prowadzonego online), monitorowanie aplikacji zainstalowanych przez sprawców do śledzenia ruchów ofiar (tzw. stalkerware), analiza komunikatorów internetowych, np. WhatsApp, Messenger (które mogą zawierać kluczowe dowody kontaktu przemocowego)³³. Ponadto coraz większe znaczenie w pracy służb śledczych zyskują również narzędzia sztucznej inteligencji (AI) i uczenia maszynowego, które potrafią analizować duże ilości danych (np. raportów policyjnych, zgłoszeń, akt spraw) w celu wykrywania powtarzających się wzorców zachowań sprawców przemocy. Dzięki temu możliwe jest m.in.: identyfikowanie osób potencjalnie zagrożonych recydywą, łączenie pozornie odrębnych spraw z udziałem tego samego sprawcy,

³² <https://ipuck.pl/kiedy-swiadek-jest-niewiarygodny-analiza-i-ocena-zeznań> (dostęp: 15.12.2025).

³³ Por. Informatyka śledcza – Arvika Data Recovery, <https://odzyskiwanie-danych.com.pl/informatyka-sledcza/> (dostęp: 14.12.2025).

wykrywanie eskalacji przemocy na podstawie analizy częstotliwości zgłoszeń i ich treści³⁴.

Kolejnym ważnym elementem jest budowa ogólnokrajowych baz danych, które pozwalają lepiej zarządzać informacjami o sprawcach przemocy – nie tylko w zakresie ich karalności, lecz również cech behawioralnych. Takie rejestry umożliwiają szybką identyfikację osób podejrzanych w różnych regionach kraju oraz wskazują na powtarzalność i schematy działań. Rozwijane są również systemy predykcyjne, które – na podstawie dostępnych danych i zachowań z przeszłości – mogą pomóc w ocenie ryzyka wystąpienia przemocy i umożliwić szybszą reakcję odpowiednich służb, zanim dojdzie do eskalacji³⁵.

PREWENCJA I PROFILAKTYKA W KONTEKŚCIE KRYMINALISTYKI

Nowoczesne podejście zakłada, że kryminalistyka nie ogranicza się wyłącznie do wykrywania sprawcy po dokonaniu czynu, ale ma także charakter prewencyjny. Współpraca z instytucjami pomocowymi, kampanie edukacyjne czy analiza ryzyka na podstawie danych z poprzednich interwencji są integralnym elementem współczesnych działań. Coraz częściej stosuje się narzędzia oceny ryzyka przemocy (*Domestic Violence Risk Assessment Tools*), które pomagają w podjęciu decyzji o konieczności izolacji sprawcy od ofiary³⁶.

PODSUMOWANIE

Nowe podejście kryminalistyki do analizy przemocy domowej oznacza odejście od wąsko rozumianych technik dowodowych na rzecz szerokiej, interdyscyplinarnej strategii, uwzględniającej złożoność zjawiska przemocy i wieloaspektowość doświadczeń ofiar. Rozwijane metody profilowania, analizy psychologicznej, technologii informacyjnych oraz środków prewencyjnych pozwalają nie tylko skuteczniej wykrywać sprawców, ale także chronić ofiary i przeciwdziałać

³⁴ Por. VALCRI – Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/wiki/VALCRI> (dostęp: 14.12.2025).

³⁵ Por. J. Czapska, K. Jurzak, *Jak korzystać z dobrych praktyk w zakresie bezpieczeństwa*, Kraków 2017, s. 112.

³⁶ M. Kordaczuk-Wąs, *Szacowanie ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie oraz związanych z nią zagrożeń*, „Niebieska Linia” 2012, nr 5, <https://www.niebieskalinia.pl/aktualności/szacowanie-ryzyka-wystapienia-przemocy-w-rodzinie-oraz-zwiazanych-z-nia-zagrozen> (dostęp: 14.12.2025).

eskalacji przemocy. Biorąc pod uwagę przedstawione informacje należy wskazać, że rola kryminalistyki w systemie sprawiedliwości karnej zyskuje nowy, bardziej kompleksowy wymiar, ukierunkowany na bezpieczeństwo jednostki i ochronę jej podstawowych praw.

BIBLIOGRAFIA

- Błoch-Gnych A., *Syndrom sztokholmski w relacjach międzyludzkich*, „Niebieska Linia” 2010, nr 4.
- Czapska J., Jurzak K., *Jak korzystać z dobrych praktyk w zakresie bezpieczeństwa*, Kraków 2017.
- Franchuk V., Kuntij A., *Charakterystyka kryminalistyczna przestępstw przemocy domowej zgodnie z ustawodawstwem Ukrainy*, „Edukacja – Terapia – Opieka” 2020, nr 2.
- Gromska A., Szkurlat J., *Przemoc domowa jako problem społeczny [w:] Przemoc w rodzinie. Instytucjonalne formy pomocy*, red. M. Orłowska, M. Gościńiewicz, G. Pisarczyk, Toruń 2015.
- Gierowski J., Najda M., Obdżyńska-Jaskiewicz T., *Psychologia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2010.
- Hanausek T. *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Warszawa, 2009.
- Herzberger S.D., *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, Warszawa 2002.
- Hołyst B., *Kryminalistyka*, Warszawa 2022.
- Kordaczuk-Wąs, M., *Szacowanie ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie oraz związanych z nią zagrożeń*, „Niebieska Linia” 2012 r., nr 5.
- Kucharska A., *Polskie prawo wobec przemocy w rodzinie. Próba analizy wybranych zagadnień*, Wrocław 2016.
- Nowakowska K., *Drastyczny wzrost przemocy wobec dzieci. Dwa lata i 2,5 razy więcej zgłoszeń*, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/orzeczenia/artykuly/9769788,drastyczny-wzrost-przemocy-wobec-dzieci-dwa-lata-i-25-razy-wiecej-zg.html> (dostęp: 15.12.2025).
- Payne-James J., James R., (red. wyd. pol.) Jurek T., Jankowski Z., *SIMPSON Medycyna Sądowa*, Wrocław 2020.
- Przemoc domowa. Przemoc w rodzinie - dane od 2012 do 2022 roku, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-domowa/201373,Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-do-2022-roku.html?search=688135> (dostęp: 15.12.2025).
- Psychologiczne skutki przemocy domowej*, <https://poradnictworodzinne.pl/psychologiczne-skutki-przemocy-domowej/> (dostęp: 15.12.2025).
- Raport podsumowujący działalność Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” w kwietniu 2024 rok, https://niebieskalinia.info/wp-content/uploads/2024/09/NL_Raport_za_kwiecien_2024.pdf (dostęp: 15.12.2025).
- Raport dotyczący monitoringu zjawiska przemocy domowej w województwie warmińsko-mazurskim za 2024 r. <https://ipuck.pl/kiedy-świadek-jest-niewiarygodny-analiza-i-ocena-zeznań> (dostęp: 15.12.2025).
- Rode D., Dukala K., Kabzińska J., Zalewska-Łunkiewicz K., *Kliniczna psychologia sądowa*, Warszawa 2021.

Rode D., *Psychologiczne i relacyjne wyznaczniki przemocy domowej: charakterystyka sprawców*, Warszawa 2018.

Urban E., Cianciara D., *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Warszawa 2008.

Widacki J. (red.), *Kryminalistyka*, Warszawa 2021.

Zielonka M., Wilczyńska A., Zaręba B., *Wybrane aspekty przeciwdziałania przemocy domowej*, Katowice 2024.